

Marek Parchem

"Ścieżka biblijnego konsensusu : ku integralnej teologii biblijnej", Cezary Korzec, Wrocław 2013 : [recenzja]

Collectanea Theologica 84/2, 187-190

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Cezary KORZEC, *Ścieżka biblijnego konsensusu: ku integralnej teologii biblijnej*, Bibliotheca Biblica, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM, Wrocław 2013, ss. 294.

Monografia ks. dr. Cezarego Korca jest jego rozprawą habilitacyjną, przedstawioną na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, poświęconą problematyce możliwości uprawiania jednej integralnej teologii biblijnej. Przez pojęcie „integralność” w odniesieniu do teologii biblijnej autor rozumie traktowanie Biblii jako jedności łączącej księgi Starego i Nowego Testamentu (s. 11). Podjęcie tej problematyki zasługuje na wysokie uznanie, gdyż zagadnienie jedności Biblii (ST i NT) jest bardzo aktualne, na co wskazują próby opracowania jednej teologii całej Biblii w licznych publikacjach naukowych oraz postulat takiego podejścia do Biblii obecny w dokumentach Kościoła. Wszelkie wysiłki w tym kierunku na razie nie przyniosły oczekiwanych rezultatów i nie osiągniętych w tej dziedzinie zadowalającego konsensusu. Zagadnienie integralności teologii biblijnej, a więc relacji Starego do Nowego Testamentu, jest wciąż dopracowywane, a jest to o tyle ważne, że wpływa na praktykę duszpasterską Kościoła, a także na sposób prowadzenia dialogu z judaizmem.

Monografia jest próbą opracowania historii teologii biblijnej, by na tym tle wskazać właściwe kierunki działań, które umożliwią osiągnięcie konsensusu w sprawie integralności całego Pisma Świętego. Składa się z dwóch części, które są poprzedzone *Spisem treści* (s. 5-6), *Wykazem skrótów* (s. 7-8) i *Wprowadzeniem* (s. 9-18), a całość wieńczy *Zakończenie* (s. 237-240), *Aneks* zawierający tłumaczenie wystąpienia J.P. Gablera (s. 241-256), *Literatura* (s. 257-286) oraz *Indeks osób* (s. 287-294).

We *Wprowadzeniu* (s. 9-18) autor zaznajamia czytelnika z zagadnieniem integralności teologii biblijnej. Ukazuje złożony charakter pojęcia „integralność” w odniesieniu do teologii biblijnej, jak również stan badań i aktualną sytuację w tym względzie. Z jednej strony daje się zauważyć pragnienie osiągnięcia konsensusu, którym byłoby traktowanie Biblii jako jedności złożonej z dwóch Testamentów, a co za tym idzie stworzenie „jednej” teologii biblijnej, ale z drugiej, nie brakuje trudności, które spowalniają, a czasem wręcz uniemożliwiają, realizację tych dążeń. Autor wyjaśnia, jak ważnym zagadnieniem jest integralność teologii biblijnej i dążenie do jej osiągnięcia, wskazuje na aktualność problematyki, którą podjął w swojej rozprawie. Chciałbym podkreślić, że autor, prezentując dokonania mające na celu zrealizowanie pragnienia „integralnej teologii

biblijnej”, przedstawia wysiłki nie tylko uczonych zagranicznych, ale również obszernie relacjonuje dokonania polskich biblistów. Stwierdza, że „polscy bibliści mają na tym polu swoje własne oryginalne osiągnięcia” (s. 13). Takie podejście zasługuje na uznanie, ponieważ często zdarza się, że polscy bibliści – zafascynowani dokonaniem zagranicznych uczonych – zapominają, a niekiedy wręcz ignorują, osiągnięcia rodzimej biblistyki.

Część pierwsza (s. 19-124), nosząca tytuł *Ku współczesnej teologii biblijnej: chrześcijaństwo bez biblijnego konsensusu*, składa się z trzech rozdziałów poprzedzonych *Wstępem* (s. 21-23), a są to: *Projekt nowożytnej teologii biblijnej*. 24-58); *Dwudziestowieczne „egzegezy teologiczne”* (s. 59-98); *Współczesna teologia biblijna: pomiędzy dynamizmem a kryzysem* (s. 99-124). W tej części autor przedstawia historię i stan teologii biblijnej, począwszy od wystąpienia J. P. Gablera w 1787 r., które jest uznawane za „akt założycielski” teologii biblijnej, aż po czasy współczesne (autor uwzględnił w swojej rozprawie teologie biblijne opublikowane do 2011 r.), jak również przedstawia krytyczną refleksję nad sytuacją współczesnej teologii biblijnej.

W pierwszym rozdziale autor w obszerny sposób ukazuje znaczenie wystąpienia J. P. Gablera (wykład inauguracyjny wygłoszony 30 marca 1787 r. na Uniwersytecie w Altdorf). Słusznie podkreśla przełomowy charakter tego wystąpienia, ponieważ jego konsekwencją było nie tylko odróżnienie i „odłączenie się” teologii biblijnej od teologii dogmatycznej, ale przede wszystkim powstanie prężnie rozwijającej się teologii biblijnej jako jednej z dziedzin nauk biblijnych. Autor ukazuje wydarzenia poprzedzające wystąpienie J. P. Gablera, które doprowadziły do narodzin teologii biblijnej, wskazując na trzy zasadnicze czynniki: „1. narastające napięcie między Biblią a doktryną; 2. biblijne fundamenty ruchu pietystycznego i religijności przez niego ukształtowanej; 3. rozwój krytycznych studiów biblijnych” (s. 33). Następnie przedstawia konsekwencje wystąpienia Gablera oraz dalszy „rozwój” teologii biblijnej (do początku XX w.), w którym zaznacza się – w mniejszym lub większym stopniu – kontynuacja jego postulatów.

Rozdział drugi zawiera przegląd różnych współczesnych teologii biblijnych. Jak wyjaśnia autor, jego zamiarem nie była kompletna prezentacja teologii biblijnych kolejno publikowanych w XX w., gdyż takie opracowania już istnieją, ale ukazanie wybranych dzieł, które „wystarczająco dokumentują różnorodność sposobów realizacji projektu noszącego nazwę: «teologii biblijnej»” (s. 22). Punktem wyjścia jest przełom teologiczny w badaniach biblijnych, który dokonał się na początku XX w., gdy dzieła dogmatyczne K. Bartha i E. Brunnera oraz prace biblijno-teologiczne W. Eichrodta i R. Bultmanna zapoczątkowały nowy okres w teologii biblijnej, który trwa do dzisiaj. Autor prezentuje najbardziej znaczące teologie biblijne stanowiące syntetyczne kompendia historii, instytu-

cji religijnych oraz idei Starego i Nowego Testamentu. Najpierw omawia teologie biblijne opracowane w formie monografii (dzieła W. Eichrodta, R. Bultmanna, G. von Rada, O. Cullmanna, P. Beauchampa, B.S. Childsa, H. Hübnera, W. Brueggemanna, R. Rendtorffa), a następnie teologiczne leksykony biblijne (np. TDNT, TDOT, TLOT), słowniki teologii biblijnej oraz teologie tematyczne.

Rozdział trzeci jest poświęcony ocenie znaczenia różnorodności sposobów realizacji teologii biblijnej. Z jednej strony istnieje mnogość teologii biblijnych, a ich liczba wciąż rośnie, natomiast z drugiej, teologia biblijna w drugiej połowie XX w. popadła w kryzys, którego zasadniczą przyczynę upatruje się w oddzielnym traktowaniu Starego i Nowego Testamentu. Dlatego stan teologii biblijnej jest przedstawiany w literaturze dwoma terminami, mianowicie „dynamizm” lub „kryzys” (takie są również tytuły kolejnych punktów w tym rozdziale rozprawy).

Część druga (s. 125-235), nosząca tytuł *Przekraczanie podziałów: współczesne integralne teologie biblijne*, składa się – podobnie jak część pierwsza – z trzech rozdziałów poprzedzonych *Wstępem* (s. 127-130), a są to: *Pierwotny konsensus wokół Biblii: prehistoria teologii biblijnej* (s. 131-158); *Tradycyjne modele biblijnego konsensusu* (s. 159-194); *Kanoniczne teologie biblijne: współczesny konsensus wokół jedności Biblii* (s. 195-235). Autor poszerza perspektywę historyczną, ukazaną w części pierwszej rozprawy, o egzegezę patrystyczną i średniowieczną, co nazywa „prehistorią” teologii biblijnej oraz prezentuje współczesne projekty integralnych teologii biblijnych.

W rozdziale pierwszym – skupiając się głównie na osobie św. Ireneusza z Lyonu – autor omawia konsensus biblijny osiągnięty w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. Wykazuje, że wypracowana przez Ireneusza koncepcja była akceptowana przez wielu pisarzy wczesnochrześcijańskich, teologów i ojców Kościoła.

W rozdziale drugim został przedstawiony konsensus biblijny w ramach czterech modeli, które istnieją w pismach biblijno-teologicznych od czasów patrystycznych aż po współczesność, a są nimi: model relatywizujący, typologiczno-allegoryczny, obietnica-wypełnienie i model historio-zbawczy.

Rozdział trzeci jest poświęcony prezentacji współczesnych modeli konsensusu, a omawiane teologie biblijne są próbami realizacji integralnej teologii biblijnej. Autor przedstawia dokonania i osiągnięcia w tym względzie następujących uczonych: B. S. Childsa (kanoniczno-systematyczna teologia biblijna), E. Zenger (kanoniczno-dialogiczna teologia biblijna), G. Lohfink (kanoniczno-tematyczna teologia biblijna).

W zakończeniu autor krótko podsumowuje problematykę podjętą w rozprawie, jednocześnie ukazując obecną sytuację w odniesieniu do zagadnienia integralności teologii biblijnej oraz wskazując na uczonych (B. S. Childsa, J. H. Krause) jako na „ojców” współczesnego konsensusu biblijnego.

Książka C. Korca jest cennym głosem w dyskusji dotyczącej teologii biblijnej, jej celu, charakteru i sposobu realizacji. Monografia jest pierwszym – tak kompletnym – opracowaniem historii teologii biblijnej w języku polskim; do tej pory istniały jedynie artykuły, opracowania fragmentaryczne i nieco już przestarzała monografia przetłumaczona na język polski: W. Harrington, *Teologia biblijna* (Warszawa 1977). Publikacja jest zatem dziełem aktualnym, gdyż wychodzi naprzeciw potrzebie realizowania integralnej teologii biblijnej.

Szkoda, że autor nie umieścił na zakończenie każdej części monografii krótkiego podsumowania czy też wniosków, które w zwięzły sposób ukazałyby rezultaty prowadzonych badań, co w znacznej mierze ułatwiłoby czytelnikowi lekturę tekstu. Moim zdaniem, nieco „ekstrawagancki” charakter ma zakończenie, brak w nim bowiem bardziej osobistych refleksji na temat prowadzonych badań oraz osiągnięć z nimi związanych. Jednak publikacja zasługuje na uznanie i jest godna polecenia tym wszystkim, którzy są zainteresowani nie tylko aktualnym stanem teologii biblijnej, ale w szerszym wymiarze również tym, którzy poszukują pomocy do lepszego i głębszego poznania przesłania Pisma Świętego.

ks. Marek Parchem, Warszawa

Ks. Jan TURKIEL, *Tematy Księgi Syracha. Człowiek*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, Słupsk 2013, ss. 116.

Ksiądz dr hab. Jan T u r k i e l (ur. 1953), kapłan diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej (1978), uzyskał tytuł magistra (1978) i licencjat teologii (1982) na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na podstawie pracy *Człowiek proch (afar, homer) ziemi w Księgach Mądrościowych Starego Testamentu* napisanej pod kierunkiem ks. prof. Mariana Filipiaka. Pod kierunkiem tegoż promotora uzyskał w 1984 r. stopień doktora teologii na podstawie rozprawy: *Stworzenie człowieka przez Boga jako motyw życia etycznego w Księgach Mądrościowych Starego Testamentu*. Stopień doktora habilitowanego otrzymał w 2006 r. na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie na podstawie dorobku naukowego i rozprawy: *Przewodniki po Księdze Syracha* (Słupsk 2005).

W 1981 r. rozpoczął pracę dydaktyczną w Wyższym Seminarium Duchownym w Koszalinie, gdzie w latach 1984-1987 był prefektem studiów, a w latach 1984-1995 również diecezjalnym referentem ds. powołań. W 1987 r. otrzymał skierowanie do zorganizowania i nominację na rektora Wyższego Instytutu Wiedzy Religijnej w Koszalinie, z którego później utworzono Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego. Pełniąc tę funkcję do 1990 r., prowadził do